

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ФАКУЛЬТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

Кафедра театрознавства та акторської майстерності

КУРСОВА (БАКАЛАВРСЬКА) РОБОТА

**«ТЕАТРАЛЬНІ РЕТРОСПЕКТИВИ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ
УКРАЇНСЬКИХ ТЕАТРІВ ТА МИТЦІВ У ПРАЗІ»**

Студентки 4 курсу
денної форми навчання

спеціальності 026 «Сценічне мистецтво
(Театрознавство)»
факультету культури і мистецтв
Давиденко Єлизавети Юріївни

Науковий керівник – кандидат
мистецтвознавства, доцент кафедри
театрознавства та акторської майстерності
Р. Я. Лаврентій

Завідувач кафедри: проф. Б.М.Козак

Національна шкала задовільно

Кількість балів: 62 Оцінка: ECTS D

Львів – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1.	
<i>Українсько-чеські театральні зв'язки від кінця XIX - початку XX століття</i>	4
РОЗДІЛ 2.	
<i>Сучасний стан української театральної діяльності та міграція митців до Чехії у воєнний період</i>	
2.1. Анна Матійченко, історія міграції, “Голос тихої безодні”.....	9
2.2. Христина Воловик, театр T-art, “Незламні”.....	12
2.3. Станіслав Москвін, робота в театрі на Виноградах, студентська робота “Антигона”.....	14
РОЗДІЛ 3.	
<i>Українські студенти та їхні роботи в Академії мистецтв в Празі (огляд та аналіз)</i>	
3.1. “Космічна пам’ять” Капітоліни Колобової.....	18
3.2. “Мова без кордонів” Тобіаша Невржіви.....	20
ВИСНОВКИ	22
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	23
ДОДАТКИ	24

ВСТУП

Театр завжди відігравав важливу роль у культурному житті України, але його вплив та присутність не завжди обмежувалися межами національного територіального простору. Особливо це стосується періоду воєнних подій, коли зміни в політичній та соціальній сферах вплинули на долю багатьох українських театрів та митців.

Тема нашої курсової роботи пропонує заглибитися у світ українського театрального мистецтва за межами України у Чехії, розглянути історичний сегмент та порівняти із сьогоденням – вимушену міграцію театральних діячів до Чехії через відкриту російську агресію 2022 року в Україні.

В даному дослідженні ми будемо звертатися до історичних джерел, щоб прослідкувати шлях українських театрів та митців у Празі, їхні досягнення, труднощі та перспективи. А також проведемо самостійне дослідження в Празі, поспілкуємось із акторами, відвідаємо вистави та спробуємо дослідити процес інтеграції українців та їхню взаємодію із місцевими культурними колами в умовах війни.

Одним із ключових завдань нашої роботи буде аналіз впливу воєнних подій на розвиток українського театру та його адаптацію до нових умов закордоном. Ми дослідимо, які труднощі та виклики виникали перед українськими митцями у період війни, а також які можливості та перспективи відкривалися перед ними завдяки їхній міграції до Чехії.

Мета дослідження – вивчення історії українського театру та митців у Празі, а також їхня сучасна діяльність та внесок у культурне багатство Чехії.

Об'єкт дослідження – мистецька діяльність та інтеграція театральних діячів у вимушеній міграції до Чехії, хронологічні межі якого охоплюють від кінця XIX до сьогодення.

Предмет дослідження – історичний сегмент.

Методи дослідження – історично-порівняльний, аналіз і синтез.

Джерельною базою для написання курсової роботи став особистий досвід перегляду та аналізу вистав, усі зібрані публікації та інтерв'ю.

Наша курсова робота може лягти в основу ширшої публікації і послугувати матеріалом для книжки або ширшого дослідження.

Розділ 1. Українсько-чеські театральні зв'язки від кінця ХІХ - початку ХХ століття

Прага вважається одним з найбільших культурних осередків у Європі. Від кінця ХІХ - початку ХХ століття національний театр як для чехів, так і для українців завершував своє формування. Не тільки територіальна, а й генетична близькість відігравали важливу роль у творенні слов'янської культури. Нашим народам властиві спільна мова, духовна спорідненість, культурна спільність, що чи не найважливішим аспектом у цьому розділі.

Початкові умови, в яких формувалася національна культура та театральне мистецтво зокрема, були різними для чеського та українського народів. Чехи досягали більшого успіху, оскільки вони мали рівні права, налагоджені громадські та державні структури. Влада не робила опір, не забороняла державну мову, не знищувала митців - цвіт нації... Проте саме їхні досягнення стали взірцем для української мистецької еліти та суспільства. Чеський театр відіграв особливу роль у національному відродженні і формуванні чеської культури. На сцені лунали національно-патріотичні гасла громадських груп чеського суспільства, театр був дієвим важелем для політиків.

Представники української громадськості мали можливість вперше познайомитися з чеським театром під час свят у Празі, присвячених відкриттю чеського театру (1868, 1881, 1883 роки), на чеській етнографічній виставці 1891 року та народно-господарській виставці 1895 року. У цих культурних програмах широко презентувались творчі досягнення чеського театру.

У 60-80-х роках ХІХ століття українсько-чеські театральні зв'язки активно розвивалися під впливом руху чеського народу за відкриття національного театру, який був названий "Народ собі". Галицькі митці активно брали участь у різних заходах, пов'язаних з будівництвом чеської національної сцени. Однією з таких подій було свято закладання першого каменю, яке відбулося у травні 1868 року. Ці події були висвітлені українською пресою. Громадськість з Перемишля, Дрогобича, Бережана, Станіслава, Коломиї, Тернополя, Чернівців та інших міст вислала вітальні телеграми до чехів. У Львові також відзначили це свято, де 15 травня був організований урочистий вечір для чехів та українців, про що повідомляла газета "Правда". На відкриття національного театру в 1883 році в Прагу прибула делегація зі Львова в складі А. Добрянського, І. Шараневича, Ю. Романчука.

Ця подія сколихнула українське мистецьке суспільство та надихнула на власні кроки у спорудженні українського театру. Товариство Котляревського у Львові пішов за прикладом чехів та поставив за мету зібрати кошти для спорудження українського театру.

Свідченням розвитку українсько-чеських театральних зв'язків було постановка вистав з життя українського народу на чеській сцені. Відомий чеський письменник Й. Фріч нерідко звертався до української тематики у своїх виставах. Вже в 60-х роках його драма “Тарас Бульба” за мотивами повісті М. Гоголя з успіхом йшла на сцені Тимчасового театру в Празі. Також в цей період Й. Фріч закінчив роботу над другою українською драмою під назвою “Мазепа”. Прем'єра цього спектаклю відбулася 31 липня 1874 року в Градчанах. Не дивлячись на те, що у сучасних дослідників театру багато питань до самої постановки, не можна заперечувати той факт, що Фріч все ж таки сприяв знайомству чехів із історією українського народу.

Варто зазначити, що ще одним із яскравих прикладів чесько-українських театральних зв'язків є постановка на чеській сцені видатного драматичного твору Івана Франка “Украдене щастя”. Чеське культурне середовище завжди мало інтерес до творчості Франка, а його твори були добре відомі в Чехії. У середині 90-х років автори перекладу подали п'єсу до Національного театру, але через значну кількість українізмів та полонізмів на початку її не було поставлено. Після доопрацювання тексту постановка відбулася в 1900 році в театрі Індржикува Градця та в 1907 році в “Піштековому” театрі у Празі.

В стінах українського театру також працювали чимало чеських митців. Їхній творчий внесок не лише сприяв розвитку театального мистецтва в Україні, але й культурному обміну та розвитку слов'янської співпраці. А. Осиповичева-Скршіван (1855-1928), чеська актриса, присвятила тридцять сім років свого життя українському драматичному театру. Від 1881 року в театрі “Руська бесіда” вона зіграла практично весь репертуар: в таких виставах як “Наталка Полтавка” Івана Котляревського, “Не судилося”, “Ой не ходи, Грицю” Михайла Старицького, “Глитай, або ж павук” Марка Кропивницького, “Лимерівна” Панаса Мирного.

Український театр увібрав в себе автентичність українського народу – культуру, традиції, побут та інше. Чеське суспільство було зацікавлене в

національній ідеї українців та її відображення на сцені, тому спроби театральних колективів провести гастролі Чехією є яскравим підтвердженням, що український театр на чеській сцені – очікувана та бажана подія.

Одна з таких спроб гастрольної поїздки театру “Руська бесіда” під керівництвом Йосипа Стадника організувалась з обох сторін – чеської та української. Влітку 1908 р. було вирішено повезти – п`єси “Ой не ходи, Грицю”, “Наталка Полтавка”, оперу “Запорожець за Дунаєм”, фольклорно-етнографічні “Вечорниці” та “Пісні в лицах”. Був обговорений маршрут гастролі. Проте, на жаль, заплановані виступи в Празі, Пардубицях, Прараві, Моравській Оставі, Пльзні так і не відбулися через організаційні причини.

Зародження української театральної діяльності в Празі у ХХ столітті мала ще одну, більш успішну спробу, після Першої світової війни та становлення Чехословацької Республіки. Українські іммігранти стали активніше організовуватись та створювати свої власні культурні центри, серед яких було й театральне життя. Людина, яка зробила перші кроки у започаткуванні українського театру в Чехії був Юрій Шерегій, український видатний театральний діяч.

Юрій Шерегій, народився 18 березня 1907 року в селі Дусанова на Закарпатті. Він і його брат Євген з дитинства збирали народні пісні і записували їх, намагаючись запам’ятати не тільки слова, а й музику. Під час запису вони створили власну “нотну грамоту”, яка чимось нагадувала кардіограму. Вже дорослими вони мали здатність згадати та зіграти у своїй уяві неповторну мелодію, яку вони записали на шматочках паперу з хвилястими лініями.

У 16 років Юрій виступив на сцені театру «Просвіти» в Ужгороді, отримавши неабиякий успіх завдяки своїй привабливій зовнішності, гарному голосу та умілим танцювальним навичкам. Він мріяв про театр, в якому б класична драматургія поєдналася з народною музикою.

З 1926 по 1930 рік навчався в Карловому університеті на філологічному факультеті у місті Прага. Під час навчання він разом з іншими студентами з Галичини та Закарпаття, які навчалися в празьких університетах, заснував у 1929 році український драматичний гурток “Верховина”. Труппа поставила 16 українських класичних творів і представила їх на сцені невеликих театру в Празі перед українськими

мігрантами та чехами. Однак гурток проіснував недовго, оскільки звістка про українську трупу облетіла всю Чехословаччину, і її запросили на батьківщину, куди молоді театральники поїхали в 1931 році. Решта митців продовжували ставити власні п'єси, але перерви між виставами поступово збільшувалися і незабаром гурток перетворився на аматорську студію, яка ставила постановки для українських фестивалів та громадських святкувань.

Зустріч із Миколою Аркасом, засновником товариства «Просвіта» в Миколаєві, автором опери «Катерина» та історичної поеми «Гетьман Пилип Орлик», мала неабиякий вплив на долю братів Шерегіїв.

Закарпаття у тридцятих роках минулого століття входило у склад Чехословаччини, яка була однією з небагатьох демократичних держав у Європі та окремим адміністративним краєм. Українська освіта та культура активно розвивалися, у школах було дозволено обирати мову навчання, активно діяли «Просвіта» та «Пласт». Політика уряду Т. Масарика не забороняла діяльність політичних рухів, тому власний театр заснований братами Шерегіями був втілений у реальність влітку 1934 року при філії «Просвіти» в Хусті з ініціативи та під керівництвом Юрія та Євгена Шерегіїв за співпраці М. Аркаса, Р. Кирчева, Ю. Базилевича було створено музично-драматичний театр «Нова сцена». Саме цьому театрові судилося стати державним театром Карпатської України. У 1938 році Юрій Шерегії створював текстові матеріали для артистичної групи «Летюча естрада». Ці тексти були спрямовані на підтримку бойового духу воїнів «Карпатської Січі». «Карпатська Січ» була націоналістичною організацією, яка протистояла мадярській та чеській армії на західних землях України. За допомогою своїх текстів, Шерегії сприяв підтримці української справи та національної ідеї, що була особливо важливою для українського народу в той час.

У період з 1939 до 1940 року брати Шерегії – Юрій та Євген – були активними у забезпеченні театрального життя на Закарпатті. Проте Юрій Шерегії був змушений емігрувати.

У 1940 році Юрій Шерегії повертається з родиною до Праги і розпочинає роботу над театральною студією «Українська театральна майстерня», де стає режисером і директором. З цією групою він поставив 18 п'єс. Пізніше його запросили в Україну для розвитку театрального руху

на Львівщині, але він продовжував керувати студією, яка згодом припинила свою діяльність у 1943 році. Студії були відновлені колами емігрантів на початку п'ятдесятих років 20-го століття, але це були слабкі аматорські зусилля театральних акторів.

В той же час їхні натхненники, зокрема й Юрій Шерегій, досить успішно творили театральну революцію в Словаччині. В 1946-1947 роках він працює режисером Словацького театру та Українського народного театру у Пряшеві. Активно працює як драматург. Мрії про музичний театр не покидають його і на чужині – він працює режисером Оперного Народного театру в Кошицях (1947-1954 роки), художнім керівником Оперети українського Народного театру у Пряшеві. За останній роки Юрій Шерегій написав двадцять три п'єси та нариси з історії українського театру Закарпатської України.

Юрій Шерегій написав лібрето до оперет «Танго для тебе» та «Діти ХХ ст.», музику до яких створив брат Євген, і які були дуже популярними в середовищі українців-емігрантів. Мелодії з давніх записів на полонинах, біля ватри вівчарів, звучали як зі сцени, так і на дружніх вечірках. Брати Шерегії зберегли їх для прийдешніх поколінь.

Мелодії, записані на полонинах біля ватри вівчарів, не забувалися та звучали як зі сцени, так і на дружніх вечорах. Творчість братів Шерегіїв стала особливим дарунком для наступних поколінь. Це свідчить про те, наскільки важливо було для них зберігати традиції українського театру та культуру України, яку вони прагнули не тільки зберегти, але й передати частку наступним поколінням, щоб зберегти її живою.

Підсумовуючи, можна зробити висновок про важливість театральної діяльності українських митців тодішньої України на теренах Чехословаччини для збереження своєї культурної спадщини та національної ідентичності. Українські студенти, що емігрували до Чехії та Словаччини здійснили важливий внесок у розвиток українського театру, ставлячи вистави по українських драматургів та популяризуючи українську культуру серед інших національностей. Незважаючи на різні перешкоди, такі як війна, еміграція та зміни політичних режимів, український театр в Чехії зумів зберегти свою творчу спрямованість.

РОЗДІЛ 2. Сучасний стан української театральної діяльності та міграція митців до Чехії у воєнний період

2.1. Анна Матійченко, історія міграції, “Голос тихої безодні”

Після повномасштабного вторгнення росії в Україну у 2022 році міграція театральних митців до Чехії набула певного обсягу і мала свої особливості. Чехія, як і багато інших європейських країн, стала притулком для багатьох творчих особистостей, які шукали безпеки та умов для розвитку своєї професійної діяльності під час воєнного конфлікту.

Війна внесла свої корективи, період, що розпочався з лютневого ранку став часом нестабільності. Тому багато театральних митців, включаючи акторів, режисерів, сценаристів та інших творчих працівників, шукали притулку за межами своєї батьківщини. Чехія стала привабливим місцем для мігрантів, хоча не у всіх був вибір та не кожен мав на меті приїхати саме до Праги.

Проте розвинута театральна інфраструктура в Чехії, яка мала довгу історію, традиції та багатий культурний спадок привертала увагу творчих людей своєю репутацією та можливостями для професійного розвитку.

Театральні митці, про яких буде йти мова згодом у цьому розділі, внесли свій внесок у театральне мистецтво в Чехії. Вони приносили творчі підходи, ідеї, досвід та, чи не найважливіше завдання, яке повстало у кожного з них, – це ознайомити чехів із українськими традиціями, культурою та історією. Саме це стало новим поштовхом до стимуляції культурного обміну, взаємодії та зближення між театральними спільнотами Чехії та України.

Анна Матійченко, актриса, з Полтавської області, працювала 16 років в Національному академічному українському драматичному театрі імені Марії Заньковецької, приїхала до Праги разом із мамою в березні. Не чекаючи нагоди, актриса почала шукати різні способи опинитися в театральному середовищі, проте довго шукати не довелось. Виявилось, що актрису знайшли самі.

“І я одразу ринула в театр. Я не знаю як, але магічним чином мене на фейсбуці знайшла така кампанія Prague Shakespeare Company. Це був березень місяць і день театру Міжнародний, і я зібрала компанію

українських акторів, яких могла на той момент знайти. Їх було п'ять людей і ми зробили капустак, і ми зібрали 17 000 крон за квитки в той вечір. Це велика сума для людей, яких ніхто не знає. Це просто прийшла публіка підтримати українських акторів, яким треба щось їсти, пити“ – додаток [1.1].

Капустак був поставлений режисером Денисом Фрединським, на Міжнародний день театру 27 березня, на базі театру Na Prádle. Хочемо додати, що А. Матійченко навіть зверталась до Міністерства культури Чехії та особисто запрошувала працівників відвідати виставу. Також актриса використовувала соціальні мережі, зокрема Facebook, для привертання уваги до вистави.

Prague Shakespeare Company – це американський театр, який розташований в самому центрі Праги, в будівлі театру Na Prádle. Гай Робертс – директор та засновник театру запропонував сцену для репетицій та проведення вистав на безкоштовній основі, в акторів з'явився простір для роботи. Трохи пізніше була поставлена постановка “На валізах” на основі українських віршів про війну в цьому ж театрі.

Не дивлячись на яскравий початок театральної кар'єри закордоном А. Матійченко, нові проекти не знаходились протягом тривалого часу. Прослуховування в чеські театри вимагають досконалого знання чеської мови, яку актриса за рік так і не вивчила. Це одна з найбільших перепон для українських митців, зокрема акторів. Знання мови, гарна вимова, відсутність акценту – це те, над чим працюють роками. В умовах вимушеної міграції це було неможливо виконати в короткі терміни. Однак А. Матійченко знайшла себе в педагогічній сфері – жінка почала викладати акторську майстерність в дитячому театральному гуртку в культурно-освітньому центрі “Крок” в Празі.

“...я розумію, що це вже майже рік тут... я як в бульбашці якійсь знаходжусь, я не усвідомлює, що він плине. Я розумію, що вже скоро рік як війна і ці всі події які ти читаєш і коли мені батько каже: “нема світла”, “знов повітряна тривога”, а ти цього всього не відчуваєш на власній шкірі, а ти живеш ніби добре, Чехія надає тобі допомогу. Я досі отримую, бо я безробітня офіційно. Я зараз маю проєкт, пройшла кастинг, дівчина з Київського університету культури, 4 курс, режисура,

ставить виставу Неди Нежданой “Голос тихої безодні”, моновистава у Франтішкових Лазнях. Працюємо ми з листопада місяця потужно, місто виділяє кошти на декорації, світло, костюми. Це все буде професійно. І я шалено мрію привести цю виставу в Україну” – додаток [1.1].

Випадковим чином, натрапивши на кастинг київської студентки Аліси Зічук, А. Матійченко пройшла відбір та отримала роль у виставі.

“Це подарунок долі для актриси мати у своєму репертуарі моновиставу” – висловлюється актриса у себе на Facebook сторінці.

Оскільки актриса жодного разу не працювала з чехами за весь рік проживання в Чехії, вона мала змогу взяти участь в українськомовних проєктах. “Голос тихої безодні” – це моноп’єса про жахи Голодомору, текст якої не піддавався змінам. Метою режисерки було зберегти автентичність тексту. Ще однією новинкою для актриси виявилась нова театральна школа, за якою вона працювала вперше. Репетиційний процес проводився по системі Чаббак, оскільки сама режисерка вчилася по цій системі із коучами з Америки та в університеті. Метод повністю відрізнявся від Станіславського, за яким А. Матійченко працювала все життя.

“... вона мене завалює такими питаннями, зі мною так не працювали. Зі мною працювали отако: сіли, почитали текст, встали на ножки, розвели мізансцени, зіграли виставу, а тут – це головоломка...” – додаток 1.1

Іншим нововведенням для акторки був детальний розбір персонажів. Під час репетицій А. Матійченко писала автобіографію своєї героїні та інших героїв, малювала карту села.

Вистава мала прем’єру у чеському місті Франтішкови Лазні 27 березня 2023 року, режисура Аліса Зічук, сценографія Анатолій Погорілий, хореографія Наталія Федина. Варто підкреслити, що сценограф працював в онлайн-режимі, не виїжджаючи закордон: ескізи, обговорення деталей та робочих процесів тощо.

Акторська гра Анни Матійченко у виставі була недостатньо переконливою, не дивлячись на величезний багаж досвіду у Національному театрі, хоча тон вистави вдало підкреслювала сценографія:

три куполи як символ різних етапів життя, ікона, розташована в центрі наче спостерігала за героїнею, яка відчайдушно, страждаючи від голоду, намагалась врятувати свою сім'ю. Моновистава, безумовно, вимагає певної динаміки, із чим А. Матійченко впоралась. Розташовані вдало акценти, темп подій та мізансцени викликали інтерес та стримували увагу на головній героїні. Музичний супровід підібраний вдало, в кінці вистави на сцені лунає славнозвісна “Мелодія” Мирослава Скорика. Зрештою, необхідно підкреслити, що вистава є студентською роботою і вимагає допрацювань.

2.2. Христина Воловик, театр T-art, “Незламні”

Звертаючи увагу на сучасний контекст, до повномасштабного вторгнення в 2022 році, у Празі з 2018 року діє молодіжний театр емігрантів T-Art, який заснувала українка Анастасія Васильєва з Києва. Слід наголосити, що у склад трупі входить чимало росіян, а в репертуарі театру переважають вистави російською мовою. Зокрема промоушн кампанія також зосереджена на російськомовну аудиторію. Засновниця театру А. Васильєва як один із способів просування театру створила сторінку в соціальній мережі Вконтакте, яка заборонена в Україні з 2017 року. Сторінка активно велась навіть після 24 лютого 2022 року, останній пост про анонс вистави “Байдужий красень” за п'єсою Жана Кокто був опублікований 10 серпня 2022 року.

Репертуарна політика неоднозначна та, безсумнівно, ставить під питання мистецькі цінності театру. Репертуарні вистави викликають дещо суперечливе враження – лише після повномасштабного вторгнення з'явилися українськомовні вистави, яких на сьогоднішній день налічується три – це “Тріх” за Володимиром Винниченко, “Ми знаємо, хто ми і знаємо — звідки” на основі творів українських поетів, “На полі крові” за Лесею Українкою. Проте варто звернути на увагу на дві інші вистави А. Васильєвої, які були в репертуарі раніше – “Лісова пісня” за Лесею Українкою, прем'єра якої відбулась у 2018 році та “Льовушка” за Анатолієм Крим, вперше поставлена на сцені у 2019 році.

Якщо “Льовушка” первісно була написана російською мовою, оскільки Крим писав свої твори російською, то “Лісова пісня” була перекладена на російську, ба більше головну роль Мавки виконувала Юлія Шумкіна, росіянка. Вистава увібрала в себе настрій російської глибинки та злидень. Старші герої говорять здебільшого російською, часом викривляючи українські слова, коли в свою чергу молоді персонажі говорять чи не з петербурзьким акцентом. Хочеться підкреслити, що з

українського в цій виставі - це музичне оформлення. Актори виконували наживо українські пісні, хоча менш русифікованою ця вистава від того, не жаль, не стає.

Повертаючись до вистави “Тріх”, то ми мали нагоду обговорити її разом із актрисою Христиною Воловик, яка брала в ній участь. Акторка приїхала в Чехію за два тижні до повномасштабного вторгнення із міста Харків. Оскільки цей переїзд був свідомим, до якого акторка готувалась заздалегідь, дівчина вже мала базові знання з чеської мови.

“Багато учасників цієї вистави не є акторами за освітою, це як би не погано, але і не добре для вистави, як я вважаю. Це по-іншому було з ними працювати. Важко. Ми розмовляли не про ті речі, про які я звикла розмовляти в театрі, і між акторами важко підказати, бо мої підказки на іншій мові, бо мене може хтось не зрозуміти. Але це було цікаво, бо була дуже крута роль” – додаток 1.2

Однією з найголовніших проблем вистави – це в першу чергу її аматорський підхід та команда, хоча меседж актуальний та влучний. Задіяння біженців до творчого процесу є вдалим терапевтичним рішенням. Прем’єра відбулась 19 жовтня 2023 року на базі театру X10 (Divadlo X10). Не зважаючи на те, що вистава була орієнтована на українську публіку, вона мала чеські субтитри та була доступна чехам. За словами режисерки А. Васильєвої, виставу відвідали чехи, зокрема режисери, драматурги, які після перегляду проявляли щирий інтерес до драматургії та історії В. Винниченка. В контексті цього вистава виконала своє призначення – познайомила чеську аудиторію із українською історією.

Подальша діяльність Х. Воловик була зосереджена на двох проєктах – “Незламні” (режисура Костянтин Жиров) та “Вертеп” (режисура Ганна Турло, Орест Пастух). Вертепна казочка для дітей мала на меті розширити дитяче розуміння культурної та мистецької спадщини, а також надати можливість ознайомитися із багатогранністю народних традицій та навчитися поважати їх.

“... діти з Харкова, звідки я родом, для них це все дуже дивно, бо ми не так святкуємо Різдво як в Західній частині України, в нас дуже рідко співають колядки, щедрують” – додаток 1.2.

Говорячи про чесько-українську театральну співпрацю, варто

згадати виставу “Незламні” К. Жирова. Текст до вистави був написаний режисером та перекладений на чеську мову. Постановка складається з двох частин – перша частина є фольклорною, яка увібрала в себе традиції, звичаї, культуру українців, народні пісні, зокрема “Ой ходить сон коло вікон”, друга ж частина була побудована на так званому щоденнику війни, герої були взяті з реальних подій. У виставі брали участь як українці, так і чехи, і враховуючи той факт, що вистава чеською мовою, відповідно українці потребували більшої уваги та зосередженості на вимові та акценті.

“З нами працювала викладачка сценічної мови з ДАМУ, допомогала з вимовою. Мені трішки легше було, тому що я вивчала чеську мову ще в Україні. Чехи дуже тактичні люди, коли їх не просиш, вони ніколи не поправляють. Але якщо їх попросити, то вони щось і допоможуть” – додаток 1.2.

Не зважаючи, що це перша вистава іноземною мовою для українських акторів, чехи з повним розумінням ставились до артистів та допомагали усіляким способом, аби полегшити репетиційний процес. Хоча різниця, при тому разюча, в “театральному менталітеті” все ж присутня, ніхто із чехів не ставив під сумнів емоційну виразність українського актора, було наголошено, що для чеського глядача такий фонтан емоцій та переживань може бути недоречним.

“... чехи більш врівноважені, спокійніші, такі менш експресивні, в них і такий театр. Наприклад, коли ми робили “Незламні”, ми робили його так, як звикли працювати. Ми і в житті достатньо експресивні на відміну від чехів і тому на сцені, якщо ми плачемо, то ми плачемо, якщо нам боляче, то нам боляче. І багато з чехів, і ми це прибрали потім, вони казали, що це вже дуже багато для них, їм важко на це дивитись, бо вони до цього не звикли” – додаток 1.2.

2.3. Станіслав Москвін, робота в театрі на Виноградах, студентська робота “Антигона”

В процесі історичного розвитку малороська культура набула негативного впливу на самобутність української культури. Широко поширені стереотипи, намагання поглинути український культурний спадок та систематична російська асиміляція призводили до поневолення

та знецінення української культурної спадщини. На жаль, наслідки сотні років шкідливого впливу російської культури на український простір відгукуються й сьогодні. Проте наша задача полягає не в засудженні окремих постатей, а в презентуванні різних поглядів та розгляду проблем, які виникли в результаті домінування російської культурної моделі та вірогідності шкоди чесько-українським зв'язкам та репрезентації України на європейській театральній арені.

Наступний актор, про якого буде йти мова, Станіслав Москвін, працював у Національному академічному театрі російської драми імені Лесі Українки (сьогодні Національний академічний драматичний театр імені Лесі Українки) у Києві, переїхав до Чехії після повномасштабного вторгнення у березні 2022 року.

Одна випадкова зустріч на знімальному майданчику змінила життя актора. С. Москвін, напередодні розгорнутих військових подій в Україні, познайомився із чеським актором та директором празького театру на Виноградах Томашем Тепфером на зйомках чесько-українського фільму “Чоловік, який встав на дорозі” (прем'єра в травні 2023 року). Хоча вони й знали один одного лише півтора дні, саме чех виявився тією людиною, котра допомогла акторові мігрувати до Праги. Після переїзду, Т. Тепфер запросив до себе на роботу в театр і з цього моменту для С. Москвіна почалась інтеграція в чеський театр.

“... напевно я був обраний в театр не тому, що вони знайшли якогось потрібного актора, а це більше, Єлизавето, по ситуації. Тобто була простягнута рука із Чехії, актора, режисера, рука допомоги, завдяки тій випадковій зустрічі у фільмі, тому, звісно, я потихеньку входжу в чеські вистави, я не можу говорити чеською, тому беру участь у виставах без слів. Але я вчу чеську. І десь у мене з'являються маленькі ролі зі словами, то я намагаюсь там говорити” – додаток 1.3

На сьогоднішній день С. Москвін грає в чотирьох виставах з репертуару чеського театру на Виноградах: “Vzpoua lásky” (Шаленство кохання), “Slaměný klobouk” (Солом'яний капелюх), “Danny Smiřický” (Денні Смірицький), “Je třeba zabít Sekala” (Треба вбити Секала). Ролі, здебільшого, маленькі та не потребують знання чеської мови, або мають невеличкі фрази. У виставі “Шаленство кохання” С. Москвін виконує роль судді, який є родом з росії, отже йому дозволено мати акцент при вимові. Театр намагається підбирати для актора ролі, які не вимагають чеської мови, а якщо й вимагають, то питання акценту та вимови вирішується

підбором іноземних персонажів, тобто не чехів.

З приводу репетицій, то мовне питання не поставало аж занадто гостро, оскільки більшість акторів театру старшого віку, які вивчали російську мову в школі, тому кожен з них міг так чи інакше порозумітися із українцем. Окрім цього, С. Москвіну надавали окремо вчителя зі сценічної мови.

За межами театру С. Москвін також мав заняття із українськими театральними студентами, які приїхали до Чехії на стажування до Академії виконавських мистецтв у Празі (AMU). Заняття тривали протягом двох місяців та продуктом їхньої роботи стала вистава “Антигона”. Актор мав досвід викладання в Київській муніципальній академії естрадного та циркового мистецтв в 2010-2014 роках. Окрім цього, С. Москвін в 90-их роках поставив власну виставу “У вашому роду всі божевільні” по Чехову “Пропозиція” у театрі “Сузір’я”.

“Я поставив одну виставу у Києві, театр “Сузір’я”. Вистава називалась “У вашому роду всі божевільні” по Чехову “Пропозиція”. Я шукав п’єсу, комедію. Це було дуже давно, років 20-25 тому, тому що я один раз зробив виставу і зрозумів, що це пекельна праця, і більше я цього робити не буду. Я дуже багато передивився матеріалу, я шукав високу комедію, не просто якась дурниця, якась одноднівка, тому я відкинув італійські комедії, відкинув французькі комедії, зупинився на класиці. Тому як би ти не ненавидів зараз росіян, вбити ту культуру, я думаю, вони не зможуть. Великих письменників - Чехов, Островський, Достоевський, Тютчев, Бунін, Толстой, Тургенев... Це спадщина світу, а не росії, тому я думаю це було і буде, це великі почуття, великі думки. І яка особиста біда, трагедія росії, що диктатор і люди зі зброєю перекреслюють все це світове надбання, яке ця країна мала раніше, це дикість” – додаток 1.3

Повертаючись до “Антигони”, С. Москвін взяв до роботи саме інтерпретацію Жана Ануя, французького драматурга. Актор хотів втілити в життя та зрозуміти як маленька дівчинка змогла так швидко подорослішати та стати справжнім героєм. Для С. Москвіна перегукувались сьогоднішні події, які розгортаються в Україні. Він надихнувся героями, які кожного дня з’являються в українському середовищі – не тільки воїни, а й волонтери, медичні працівники та інші.

Роль Антигони виконували одразу декілька студенток, кожна з них представляла конкретний віковий відрізок – від маленької дівчинки до дорослої жінки. З приводу пластичних рішень та подій, то С. Москвін

намагався виправдати кожен рух акторів, тому що основою школи, за якою вони працювали, був психологічний театр. Під час репетиційного процесу також проводились тренінги на увагу та довіру. Важко назвати це повноцінною виставою, радше уривок, який був поставлений конкретно на студентський іспит.

Отже, українські театральні митці зазнавали викликів, пов'язаних з адаптацією до нового середовища, мови і культурних особливостей. Вони стикалися з необхідністю вивчення чеської мови, знайомством з місцевими традиціями і звичаями, а також з конкуренцією на театральній сцені.

Проте, вони знаходили підтримку в чеській культурній спільноті. Багато театральних інституцій, а також культурні організації, надавали можливості для зайняття творчою діяльністю вимушеним мігрантам. Це допомагало їм знайти нових глядачів, спілкуватися з колегами та знайти взаємне визнання свого таланту.

Міграція театральних творців до Чехії у воєнний період сприяла розширенню культурних горизонтів та розвитку української театральної сцени за межами України. Вона збагатила культурне середовище Чехії новими ідеями, перспективами та художніми витоками. Цей обмін творчістю і культурою створював особливу атмосферу, де різні таланти знаходили спільну мову і спільні цінності.

Чехія стала місцем, де зустрілися різноманітні творчі енергії, де виникли нові театральні форми та нові горизонти для творчості.

РОЗДІЛ 3. Українські студенти та їхні роботи в Академії мистецтв в Празі (огляд та аналіз)

3.1. “Космічна пам’ять” Капітоліні Колобової

Після початку Російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року всі життєві сфери українців зупинилися, зокрема й театральна сфера, у перші тижні було зупинено й навчання в навчальних закладах. Ніхто не знав, як будуть розгортатися події далі – єдине, чим був стурбований народ – це оборона свого міста та гуманітарна діяльність. В таких умовах студенти не мали змоги розвиватися в театральному середовищі. Проте колосальна підтримка від країн ЄС, зокрема Інгеборг Радок, ректорка Академії виконавських мистецтв у Празі (АМУ), з 28 лютого 2022 року організувала корпоративну кризову групу, яка мала на меті допомогти студентам творчих спеціальностей та науковцям з України. До цієї програми долучилися студенти Академії, представники руху "Студенти АМУ для України" та колишня випускниця Академії, українська режисерка та педагог Анастасія Торос. Вона була основним комунікатором майбутньої програми стажування для українських студентів.

Головною ідеєю цієї групи було створення безпечного та толерантного середовища для всіх студентів, які постраждали від російської агресії в Україні. Згодом на стажування відправились сформовані групи студентів від першого по п'ятий курс за спеціальностями театрознавство, акторська майстерність, хореографія, сценографія та режисура таких навчальних закладів як Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого, Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського, Львівський національний університет імені І. Франка, Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтв та Харківська державна академія культури.

Після приїзду у Чехію, групи студентів були поселені у містах Панешіце та Бероун. Наступним кроком було поселення у Празі у хост-сім'ях та ознайомлення безпосередньо із Академією та як вона працює зсередини. Під час очікування навчального розкладу, оскільки ця програма утворилась буквально після Повномасштабного вторгнення, то вимагала часу для її оформлення та узгодження, студенти мали змогу відвідувати заняття з чеської мови, а на початку квітня вже й дисциплінарні предмети.

Кожному зі студентів назначили “патрона”, тобто друга, який буде супроводжувати студента та допомагати інтегруватися в чеське

середовище та навчальний процес. Це добре вплинуло на самопочуття новоприбулих, які хвилювались за рідних, котрі залишились в Україні та мали дещо безпорадність та моральну втому від переїзду, для когось вимушеного. Окрім цього, усім студентам була запропонована психологічна безкоштовна терапія. Для Академії на першому місці стояла безпека, благополуччя та здоров'я українського студента.

Стажування на театральному факультеті DAMU складалося з практичних та теоретично-практичних занять, що включали в себе вокал, сценічну мову, тренінги, авторські читання та історію альтернативного театру ХХ-ХХІ століть. Не гаючи часу, студенти почали втілювати свої театральні проєкти у життя. У червні 2022 року в просторах міських театрів Праги відбулися покази проєктів “Космічна пам’ять” (режисерка Капітоліна Колобова, студентка ХНУМ ім. І. Котляревського) та “Мова без кордонів” (Language barrier equal) (куратор проєкту Тобіаш Невржіва (Nevřiva), студент DAMU).

Поетично-пластична вистава “Космічна пам’ять”, учасниками якої стали студенти зі Львова, Харкова та Києва, вистава, в якій відсутній мовний бар’єр, Хоча факт того, що режисерка Колобова проводила репетиції російською мовою, все ще залишається доволі сюрреалістичним у контексті тих умов, за яких студенти почали працювати над цим проєктом.

Космос – це неосяжне поняття, яке людство до сих пір вивчає, пам’ять – це те, що за собою людство залишає.

Марія Примаченко, українська народна художниця, представниця «наївного мистецтва» є авторкою однойменної картини у стилі примитивізм. Щоб розглянути виставу, доречно звернути увагу на цю картину і що на ній зображено. Як відомо, Примаченко була прихильницею космосу і Всесвіту, в своїх роботах вона намагалась трактувати відносини між людиною та чимось надкосмічним. Зоряне небо, в якому літають птахи казкових форм та кольорів, на крилах яких поростали різнобарвні квіти.

Пам’ять космічна, нації та культури – нескінченне, що не можна викорінити або знищити ракетою, це більше, ніж просто картини або вірші.

Головні герої вистави, наче звірі заповнили сцену, дика натура часом лякала, але не відштовхувала. Проте, безумовно, в очі кидаються дещо незрілість акторів. Варто знову підкреслити, що мова йде перш за

все про студентську виставу, в якій брали участь актори з багатьох міст України і, певно, це дійсно магічний збіг обставин – ще півроку тому ніхто й не здогадувався, що опиниться тут, у Празі, під час війни.

Сценічний простір, в якому діяли актори, не обмежував їх волю і не був заповнений декораціями або предметами, оскільки мова йде про дипломну виставу на захисті магістерської роботи.

У просторі кожен мав можливість проявити фізику свого персонажа: повзання, ричання, стрибання, перекиди та інше. Сцена не виглядала надто великою, мізансцени були розташовані точно по периметру, тому кожному персонажеві вистачало місця для вираження первобутніх інстинктів без зайвих перешкод. Однак не одним риком та свистом птахів було заповнене повітря глядацького залу: з вуст героїв звучали вірші сучасної та класичної української літератури, зокрема Лесі Українки, Григорія Чубая, Ліни Костенко, Сергія Жадана та Юрія Іздрика, як основний матеріал.

Крім цього, у виставі лунали народні українські пісні у хоровому виконанні акторів, хоч і не ідеальному, проте від якого все ж на шкірі виступали сироти, бо чути рідну серцю музику далеко від дому справляє дійсно чутливо-емоційне враження.

Хочеться виокремити хореографію, поставлену студентами-хореографами, через яку була спроба виразити повну відданість природі, возз'єднання з нею, зухвалість та незворотній процес накопичення дикої енергії.

“Космічна пам’ять” – є результатом багатьох чинників: історичних, життєвих, доленосних, генетичних, націоналістичних та й просто чистих людських. Абсолютна та недоторкана тиша, з якої почало зароджуватися життя, як космос, який міг зародитися від великого вибуху. Шелест трави, спів птахів, пісня, танець.

3.2. “Мова без кордонів” Тобіаш Невржіви

Наступну виставу (“Мова без кордонів”) створив студент театрального факультету (DAMU) Академії виконавських мистецтв (AMU), студент-режисер Тобіаш Невржіва. Створення проекту фінансово підтримали АМУ та Чесько-німецький фонд майбутнього. Вистава стала успішним прикладом співпраці між українськими та чеськими студентами, на меті в яких стояло подолати мовний бар’єр.

Чи зрозуміє чех українця, якщо обидва будуть розмовляти рідною мовою? Це, напевно, одне з найголовніших питань, що ставить вистава,

яка розпочинається на платформі метро.

Вистава наповнена цілим рядом інтегративів та співпраці із глядачем. Кожен отримує можливість поділитися шматочком свого дому та розказати свою історію.

Перша частина вистави вимагала від глядачів відкритості та довіри процесу: вони малювали на маленьких аркушах паперу свій дім та клеїли їх на мапу Праги. Після цього перформери повели глядачів до головного місця проведення вистави. Етап переходу зі станції метро, через ескалатори, був наче посвяченням у “своїх” людей. Глядачі, як співтворці вистави, слухали в навушниках поезію Галини Крук "Усі ми, Європо, так глибоко стурбовані..." чеською та українською мовами. Учасники перформансу потрапляють до кімнати, що нагадує кімнату своєї бабусі.

Ностальгія. Перше тепле та зігріваюче відчуття, яке викликає домашня бабусина атмосфера: стіл, ретро-телевізор, з якого лунали старі шлягери чеської та української естради, від “Києве Мій” по-особливому щемило серце), канапки, чай, коло рідних й чужих водночас, проте не дивлячись ні на що, саме в цьому колі незнайомих народжуються щирі спогади з дитинства.

Українські студенти, крім тих проєктів, про які вже згадувалося, дуже активно долучалися до волонтерських ініціатив, щоб допомогти Україні. Вони також брали участь у заходах для дітей та інших благодійних акціях. В рамках діяльності фонду "Save Ukraine" було проведено два українських пісенних вечори "Ukr cozy concert" і також студенти брали участь в організації фестивалю "UA LOVEFESTSVAL".

Варто зазначити ще один проєкт, який був реалізований під час стажування – це вистава "МАТИ", що була поставлена за участю студентів з Харкова та Києва під керівництвом режисера Романа Жирова. Вистава була інтерпретацією творів Карела Чапека, які є вкрай актуальними в контексті сучасних подій в Україні.

Отже, підбиваючи підсумки, програма стажування у Празі подарувала студентам багато нових вражень та знань, познайомила із європейським театром та дала підґрунтя для переосмислення ролі театру та мистецтва в Україні. Не дивлячись на те, що цей досвід був отриманий за таких трагічних для українців обставин, це стала унікальною можливістю - доторкнутися до нової для себе культури та традицій, і також навчитися опанувати себе та свої емоції, ну, і, звісно, подорослішати.

ВИСНОВКИ

У ході нашої курсової роботи ми детально вивчили театральні ретроспективи українських театрів та митців у Празі, а також їхню міграцію до Чехії в період війни. Це дослідження надало нам можливість краще розуміти важливість театрального мистецтва як засобу вираження національної та культурної ідентичності, а також його роль у формуванні та збереженні культурних зв'язків між країнами.

Проте, наше дослідження також виявило певні труднощі та виклики, з якими стикалися українські діячі під час міграції до Чехії. Соціальні обставини, мовний бар'єр не завжди були сприятливими для повноцінного функціонування театральних колективів. Проте завзята праця та воля до творчості дозволили українським митцям подолати перешкоди та продовжувати розвивати свої таланти.

Звичайно, обсяг цієї курсової роботи не дозволяє докладно розповісти про всі історичні аспекти українських митців у вимушеній міграції 2022-2023 років. Однак, виходячи з поставлених завдань, виявилось можливим дослідити міграцію українських театральних митців до Чехії в період війни, що дозволила митцям знайти притулок та продовжувати свою творчу діяльність, незважаючи на складні умови.

У першому розділі ми дослідили театральні чесько-українські зв'язки від кінця XIX - початку XX століття, комунікацію представників мистецької еліти, спроби українських театрів провести гастролі в Чехії, також ми вивчили роботу театральної студії “Українська театральна майстерня” в Празі та діяльність її засновника Юрія Шерегія.

В другому розділі ми розглянули сучасний стан української театральної діяльності у вимушеній міграції українців в Чехії, взяли інтерв'ю у Анни Матійченко, Христини Воловик та Станіслава Москвіна, проаналізували виставу “Голос тихої безодні” режисерки Анни Зічук, оглянули діяльність празького театру мігрантів T-art та “Лісова пісня” режисерки Анастасії Васильєвої.

В третьому розділі ми оглянули діяльність українських театральних студентів та їх стажування в Академії виконавських мистецтв у Празі, зробили аналіз двох вистав: “Космічна пам'ять” Капітоліни Колобової та “Мова без кордонів” Тобіаша Невржіви.

Отримані в результаті дослідження дані можуть лягти в основу ширших публікацій і послугувати матеріалом для книги або ширшого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. В Празі покажуть український вертеп [Електронний ресурс] // Радіо УКРАЇНА. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://radioukrajina.cz/ukrayinka-v-chekhiyi/podiiyi/v-praz-pokajyt-ukrajins-kyj-vertep>.
2. Величко Г. Діяльність української еміграції в Подебрадах (перша половина ХХ ст.) [Електронний ресурс] / Ганна Величко. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrmemorial.eu/literatura/diplom/>.
3. «Гріх» Володимира Винниченка знову покажуть у празькому театрі T-art [Електронний ресурс] // Радіо УКРАЇНА. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://radioukrajina.cz/novyny/novyny/gr-h-volodymyra-vynnycenka-znovy-pokajyt-y>.
4. Керецман Н. НА СЛУЖБІ МЕЛЬПОМЕНИ І ТАЛІЇ: УКРАЇНСЬКО-ЧЕСЬКІ ТЕАТРАЛЬНІ ЗВ'ЯЗКИ (остання третина ХІХ – початок ХХ ст.) / Надія Керецман.
5. Рахно Ю. СКАРБИ, ЩО ЇХ ДАРУЄ СУЧАСНИЙ ТЕАТР [Електронний ресурс] / Юлія Рахно // Просценіум. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://kultart.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/02/Proscenium-62-64-m-1.pdf>.

ДОДАТКИ

1.1 Уривки з інтерв'ю із Анною Матійченко (04.02.2023)

– З якого Ви регіону України?

– Я сама полтавчанка. Закінчила в Полтаві музичне училище (акторський факультет), потім закінчила у Львові університет Франка, культури і мистецтв (майстерня Народної артистки України Таїсії Литвиненко) і працювала 16 років в Національному академічному театрі імені М. Заньковецької.

– Як Ви опинилися в Чехії?

– Почалася війна і мене привезли, поселили. Я досі не знаю чеської мови.

– Ви кажете, вас привезли. Це була чия ініціатива?

– Ну, моя ініціатива, звичайно, тому що було лячно залишатися в Полтаві, я спочатку приїхала з мамою, десь по червень місяць, потім вона повернулася назад в Україну. І я одразу ринула в театр. Я не знаю як, але магічним чином мене на фейсбуці знайшла така кампанія Prague Shakespeare Company. Це був березень місяць і день театру Міжнародний, і я зібрала компанію українських акторів, яких могла на той момент знайти. Їх було п'ять людей і ми зробили капусник, і ми зібрали 17 000 крон за квитки в той вечір. Це велика сума для людей, яких ніхто не знає. Це просто прийшла публіка підтримати українських акторів, яким треба щось їсти, пити. Потім я зробила ще дві вистави з іншими дівчатами по віршах українських про війну в цьому ж Divadlo Na Prádle.

–...я розумію, що це вже майже рік тут... я як в бульбашці якійсь знаходжусь, я не усвідомлює, що він плине. Я розумію, що вже скоро рік як війна і ці всі події які ти читаєш і коли мені батько каже: “нема світла”, “знов повітряна тривога”, а ти цього всього не відчуваєш на власній шкіді, а ти живеш ніби добре, Чехія надає тобі допомогу. Я досі отримую, бо я безробітня офіційно. Я зараз маю проєкт, пройшла

кастинг, дівчина з Київського університету культури, 4 курс, режисура ставить виставу Неди Нежданой "Голос тихої безодні", моновистава у Франтішкових Лазнях. Працюємо ми з листопада місяця потужно, місто виділяє кошти на декорації, світло, костюми. Це все буде професійно. І я шалено мрію привести цю виставу в Україну.

– Ця вистава чеською мовою?

– Українською, в тому й суть, що ми зберігаємо повну автентичність тексту.

– Які у вас були очікування від своєї театральної діяльності в Чехії?

– Те, чого я очікувала - сталося. Мене підтримали, мені дали можливість зробити покази, мені дали можливість зробити вистави, які я робила. Дуже хороші умови, не треба платити за аренду, вони віддають всі твої зароблені кошти з квитків, це театр Na Prádle. Я приїхала в Чехію, але я співпрацювала з американцями. Це інший підхід.

–... вона (режисерка Аліса Зічук) мене завалює такими питаннями, зі мною так не працювали. Зі мною працювали отако: сіли, почитали текст, встали на ножки, розвели мізансцени, зіграли виставу, а тут - це головоломка.

1.2 Уривки з інтерв'ю із Христиною Воловик (09.02.2023)

– Яка у Вас освіта і де ви працювали у Харкові?

– Я актриса за освітою, актриса драматичного театру і кіно, магістр, в Харкові служила в прекрасному, неперевершеному, улюбленому театрі P.S., театр Степана Пасічника. Паралельно я працювала в приватній школі, в дитячому садочку, в центрі творчості, де викладала акторську майстерність.

– Як ви шукали своє місце тут в театральній сфері?

– Я по перше себе готувала до того, що я скоріш за все я не зможу тут

активно займатися творчістю, якою я звикла, тому що мій акцент - це моя профнегодність в театральній Чехії, тому я готувалась, що якщо це щось буде, то буде більше як хобі.

– Чи могли б ви детальніше розказати про проекти, в яких ви брали участь у Празі?

– Ну, перше це було знайомство із Настею Васильєвою, вона директорка T-Art, інтернаціонального театру. Вона сказала, що хоче ставити “Гріх” Винниченка. Це була така перша робота. Ще пропонували грати у виставах, але російською мовою, тому я в них так і не зіграла. Далі були “Незламні” і був ще “Вертен” за підтримки АБЦ, це проект на підтримку українських митців.

– Як відбувався процес створення вистави “Гріх”?

– Багато учасників цієї вистави не є акторами за освітою, це як би не погано, але і не добре для вистави, як я вважаю. Це по-іншому було з ними працювати. Важко. Ми розмовляли не про ті речі, про які я звикла розмовляти в театрі, і між акторами важко підказати, бо мої підказки на іншій мові, бо мене може хтось не зрозуміти. Але це було цікаво, бо була дуже крута роль.

– Як вам працювалось із чеським текстом у “Незламних”?

– З нами працювала викладачка сценічної мови з ДАМУ, допомогала з вимовою. Мені трішки легше було, тому що я вивчала чеську мову ще в Україні. Чехи дуже тактичні люди, коли їх не просиш, вони ніколи не поправлять. Але якщо їх попросити, то вони щось і допоможуть.

– Як вам було співпрацювати із чеськими акторами?

– Дуже зручно. Вони дуже приємні. Не було різниці, що в нас різні школи. Було дуже легко.

– ... чехи більш врівноважені, спокійніші, такі менш експресивні, в них і такий театр. Наприклад, коли ми робили “Незламні”, ми робили його так, як звикли працювати. Ми і в житті достатньо експресивні на відміну від чехів і тому на сцені, якщо ми плачемо, то ми плачемо, якщо

нам боляче, то нам боляче. І багато з чехів, і ми це прибрали потім, вони казали, що це вже дуже багато для них, їм важко на це дивитись, бо вони до цього не звикли.

–... діти з Харкова, звідки я родом, для них це все дуже дивно, бо ми не так святкуємо Різдво як в Західній частині України, в нас дуже рідко співають колядки, щедрують.

1.3 Уривки з інтерв'ю із Станіславом Москвіним (17.04.2023)

(відповіді респондента перекладені з російської на українську дослівно, формулювання повністю збережені)

– З якого куточку України Ви походите та коли приїхали до Чехії?

– Це було приблизно в березні місяці 22 року я приїхав в Прагу з Центральної України, із Києва, ось і опинився тут. Вже рік знаходжусь в Празі.

– Чому Ви вирішили обрати саме Чехію?

– Рік тому знімали фільм, чеська група та група з України. Я там працював від української групи, то я познайомився із актором з Праги, який виконував одну з головних ролей, ми буквально один одного знали півтора дні. Пів дня репетицій, один день зйомок. Після цього вони мали приїхати весною 2023 року продовжувати знімати фільм на Україну, і так як мої знімальні дні були завершені, тобто мого героя, на жаль, вбили. Я сказав, що я прийду в гості до цього актора, тому що... Ну, знаєте, буває так, ти зустрічаєш людину і як от кажуть твоя, не твоя, а ти начебто зустрів і забув, а тут ти зустрів людину і розумієш, твоя. Ми дуже схожі з цим актором: по життєвим позиціям, по розумінню, по віку. А найголовніше, що ми знайшли контакт в творчому сенсі. А потім 4 чи 5 березня пролунав дзвінок, я навіть не міг подумати, що це зателефонує людина, яка знала мене півтора дні. Виявилось, що так. Він зателефонував, сказав: “Де ти?”, я сказав, що в селі, під Вінницею, сказав: “Хто з тобою?”, я сказав: “Дружина”, він сказав: “Бери паспорт, дружину та приїжджай”. Добу я думав, що робити, як бути, у

зв'язку із ситуацією і з небезпекою. Мені треба було допомогти вивезти й дружину, сім'ю, то ось я опинився тут.

– Озвучте, будь ласка, назву фільму та ім'я актора.

– Фільм в травні має піти на екранах Чехії і він буде називатися “Miž, který stál v cestě”, це “Чоловік, який встав на дорозі”. Це дійсно, я думаю, дуже цікавий фільм про події 1968 року, тому що чехи дуже трепетно ставляться до своєї історії і це дуже приємно, і подіям, які тоді були. А ім'я актора... Це дуже відома людина, актор і одночасно, чому ми з вами говоримо тут (інтерв'ю проводилось в драматичному театрі на Виноградах), він директор цього театру. Його звали Томаш Тепфер, це актор, який дуже багато зробив для чеського театру, і телебачення, і кіно. І недарма він грає головну роль в цьому фільмі.

– Як проходила або ще проходить Ваша інтеграція в чеському середовищі?

– Це не просто. Я хотів би не говорити російською у зв'язку із нашою ситуацією, яка зараз відбувається на Україні, коли нашу країну тероризують і атакують росія. Просто я все життя пропрацював в російському театрі, так вийшло... І те, що я не говорю українською, це більше не моя провина, а моя біда. Мій театр Лесі Українки російський вимагав достатньо гарного знання російської мови. І коли ти намагаєшся і хочеш вивчити українську, дійсно хочеш, то ти мимоволі починаєш говорити суржиком, що для театру було не дуже добре. А приїхав вступати я із Білорусі.

... напевно я був обраний в театр не тому що вони знайшли якогось потрібного актора, а це більше, Єлизавето, по ситуації. Тобто була простягнута рука із Чехії, актора, режисера, рука допомоги завдяки тій випадковій зустрічі у фільмі, тому, звісно, я потихеньку входжу в чеські вистави, я не можу говорити чеською, тому беру участь у виставах без слів. Але я вчу чеську. І десь у мене з'являються маленькі ролі зі словами, то я намагаюсь там говорити.

– Чи був у вас досвід роботи режисером чи педагогом?

– Я поставив одну виставу у Києві, театр “Сузір'я”. Вистава називалась

“У вашому роду всі божевільні” по Чехову “Пропозиція”. Я шукав п’єсу, комедію. Це було дуже давно, років 20-25 тому, тому що я один раз зробив виставу і зрозумів, що це пекельна праця, і більше я цього робити не буду. Я дуже багато передивився матеріалу, я шукав високу комедію, не просто якась дурниця, якась одноднівка, тому я відкинув італійські комедії, відкинув французькі комедії, зупинився на класиці. Тому як би ти не ненавидів зараз росіян, вбити ту культуру, я думаю, вони не зможуть. Великих письменників - Чехов, Островський, Достоевський, Тютчев, Бунін, Толстой, Тургенев... Це спадщина світу, а не росії, тому я думаю це було і буде, це великі почуття, великі думки. І яка особиста біда, трагедія росії, що диктатор і люди зі зброєю перекреслюють все це світове надбання, яке ця країна мала раніше, це дикість.